

واحد کار ۳

توانایی تشخیص و ترسیم نقطه

واحد کار ۳

توانایی تشخیص و ترسیم نقطه

ساعت	
عملی	نظری
۴	۱

اهداف رفتاری :

از هنرجو انتظار می‌رود در پایان این واحد کار:

- با تعریف نقطه در هنرهای تجسمی آشنا شود.
- موقعیت‌های مختلف نقطه را در کادر بشناسد.
- مفاهیم مختلف از جمله سبکی، سنگینی، تمرکز و... را به کمک یک نقطه در کادر نشان دهد.
- با استفاده از نقاط مختلف بصری در کادر حالت‌های تعادل، تاکید، تجمع و تفرق و... را ایجاد کند.

نقطه از دیدگاه ریاضی، عنصری است که طول و عرض و ارتفاع ندارد و فضایی را اشغال نمی‌کند ولی از دیدگاه هنرهای تجسمی عنصری بصری است که در خود انرژی ذخیره دارد و قادر است توجه هر چشمی را جلب نماید. طبیعی‌ترین و معمول‌ترین شکلی که برای نقطه می‌توان قایل شد گرد بودن است. طبیعت تمایل خاصی به تولید صورت‌های گرد و کروی دارد و نقاط به اشکال دیگر از جمله مربع و مثلث مصنوع دست انسان است و تقریباً به صورت طبیعی دیده نمی‌شود. به همین دلیل تصور همه‌ی ما از شکل نقطه دایره‌ای کوچک است در حالی که نقطه به سایر شکل‌های هندسی و غیرهندسی نیز ظاهر می‌شود. مانند مربع، چند ضلعی، مثلث، بیضی و یا اثر پا روی برف، اثر انگشتان بر صفحه‌ی کاغذ، پرنده‌ای در آسمان، ستاره‌ها و... نقاط موجود در طبیعت همواره منشا الهام هنرمندان در خلق آثار هنری قرار می‌گیرند.

۱-۳ نقطه

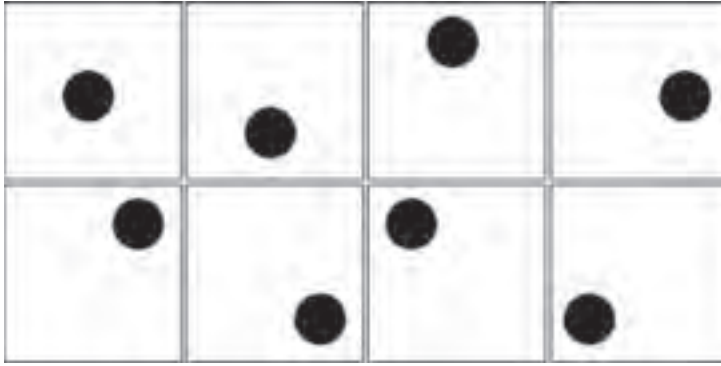
ساده‌ترین و تجزیه‌ناپذیرترین عنصر در ارتباط بصری است و در زبان هنرهای تجسمی عنصری است کاملاً ملموس و بصری که بخشی از اثر تجسمی را تشکیل می‌دهد و دارای شکل و اندازه‌ی نسبی است. منظور از نسبی بودن نقطه این است که وجود نقطه به کادری که درون آن قرار می‌گیرد مربوط است. مثلاً تکه‌ای ابر در آسمان از دور نقطه محسوب می‌شود ولی اگر با وسیله‌ای بتوان به آن نزدیک شد به سطح تبدیل می‌شود. زیرا سطح بزرگی از کادر نگاه را اشغال می‌کند.

برای روشن‌تر شدن موضوع به رابطه‌ی نقطه سیاهی که در مرکز نشانه‌ی زیر قرار گرفته و اندازه‌ی کادر در شکل سمت چپ دقت کنید. حال اگر فقط بخش کوچکی از نشانه انتخاب شود (شکل سمت راست)، همان نقطه تبدیل به سطح خواهد شد.

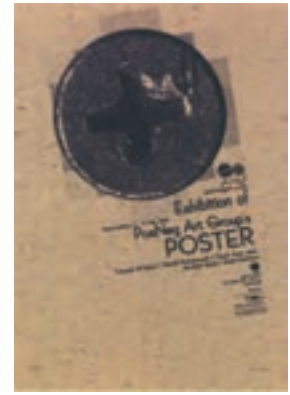
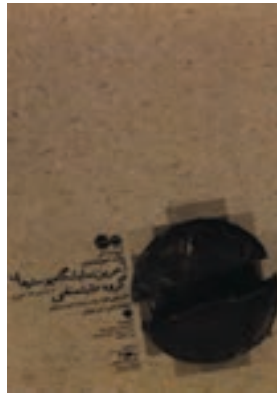

نشانه مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات - مصطفی اسداللهی

با این مثال‌ها روشن می‌شود که نقطه‌ی تجسمی شکل خاصی ندارد و اندازه‌ی آن نیز نسبی است. بنابراین محدوده‌ی فضا یا کادر نقش تعیین‌کننده‌ای در تشخیص دادن نقطه و معنا پیدا کردن آن دارد. موقعیت یک نقطه در کادر، معانی متفاوتی چون سبکی، سنگینی، تمرکز، سکون، تعلیق، اوج، فرود و... را به وجود می‌آورد. به عنوان مثال: نقطه در وسط کادر تمرکز و سکون، در بالای کادر پرواز و سبکی و در پایین کادر سنگینی و سقوط را نشان می‌دهد.

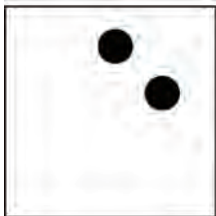

موقعیت نقطه در کادر اصلی به عواملی چون شکل کادر، رنگ نقطه و اندازه‌ی آن بستگی دارد. به عنوان مثال نقطه‌ی زرد به بالای کادر گرایش بیش‌تری دارد ولی نقطه‌ی آبی به دلیل سنگینی به پایین کادر سقوط می‌کند. نقاط بزرگ‌تر سنگین‌تر بوده و تمایل به قرارگرفتن در پایین کادر دارند و برعکس نقاط کوچک به بالای کادر تمایل دارند.

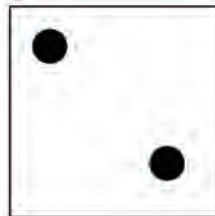

اثر مشترک طاهره محبی، اونیش امین‌اللهی و مهدی محمدی
به موقعیت‌های مختلف نقطه در این پوسترها توجه کنید.

از آن‌جا که نقاط بصری انرژی و تأثیر ویژه‌ای را در فضای پیرامون خود منتشر می‌کنند وجود نوعی ارتباط میان آن‌ها برای ایجاد تأثیر مثبت و هماهنگ الزامی است. در غیر این صورت در اثر عدم ارتباط میان آن‌ها نوعی به‌هم‌ریختگی ایجاد خواهد شد که مانع از تأثیرگذاری آن بر مخاطب می‌شود. در شکل (الف) دو نقطه از اندازه و تیرگی یکسان برخوردارند اما با توجه به تعداد و ترکیب پراکنده‌ی نقاط تأثیر ویژه‌ای به وجود نیامده است. در حالی که در شکل (ب) همان نقاط به یک‌دیگر نزدیک‌تر شده‌اند و نزدیکی آن‌ها تأثیر قوی‌تر و تمرکز بیش‌تری به وجود آورده است.

ب

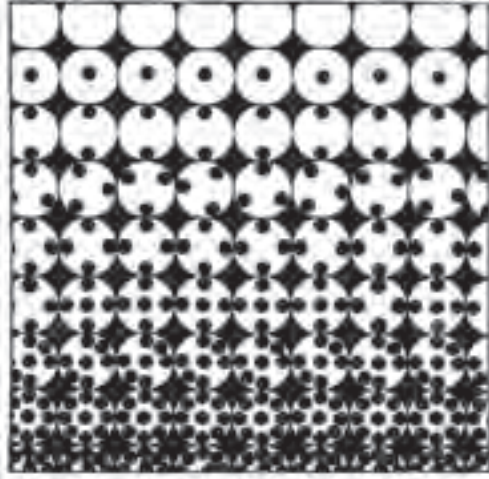

الف

به چگونگی استفاده از دو نقطه متمرکز در پوستر دانیل کونتسی توجه کنید.

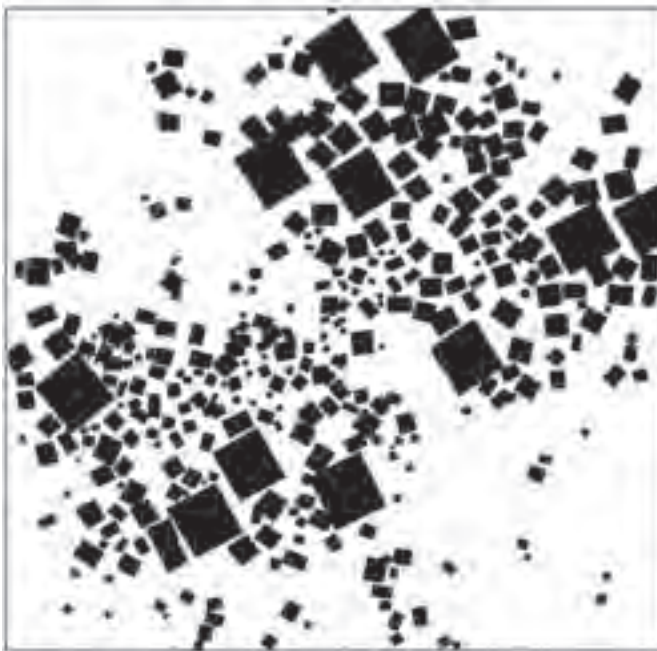
بسا به کارگرفتن مجموعه‌ای از نقاط در موقعیت‌های مختلف کادر، مفاهیم متفاوتی را می‌توان بیان کرد که در ترکیب بندی و جای‌گذاری صحیح عناصر در آثار گرافیک از جمله: نشانه، پوستر، بروشور، کاتالوگ و... کاربرد فراوانی دارد.

مثلا در شکل‌های زیر تکرار منظم نقاط هم اندازه و نیز تکرار نقاطی که در طول مسیر حرکت خود با تغییراتی همراهند ریتم را به وجود آورده است. (که در فصل‌های آینده با آن آشنا خواهیم شد)

پوستر هشتمین نمایشگاه دوسالانه‌ی پوستر تهران اثر مصطفی اسداللهی

با تجمع و پراکنندگی نقطه‌ها در یک ترکیب جدید، مفهوم تیرگی و روشنی را می‌توان نشان داد.

از برخورد دو خط با هم یک نقطه‌ی تاکید به وجود می‌آید. همین خاصیت را در محل مجموعه‌ای از خطوط می‌توان مشاهده کرد. در نتیجه نقطه به‌منزله‌ی یک عنصر تصویری می‌تواند برای نشان دادن مفهوم تاکید مورد استفاده قرار گیرد.

ایجاد تاکید به وسیله‌ی نقاط در اثر فونس هیگمان

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

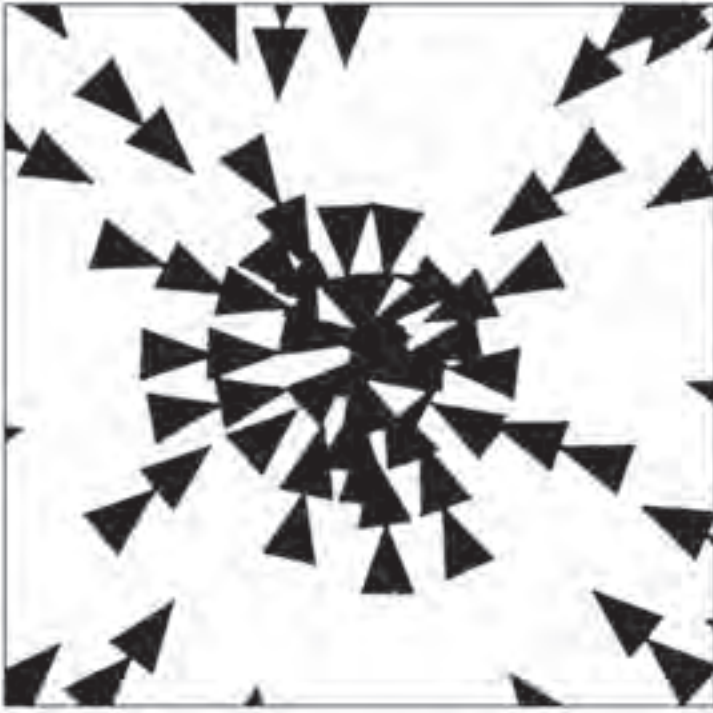
طراح امور گرافیکی: با رایانه

شماره استاندارد: ۸۷-۱۵/۲-۱۵-ف-۰-ه

وزارت کار و امور اجتماعی

طراح گرافیک رایانه‌ای

شماره استاندارد: ۵۱۱/۳-۶۶/۵۱-۱

حالت‌های دیگری چون توازن، تعادل، حرکت، ریتم، عمق و... را نیز می‌توان به وسیله‌ی نقاط در کادر ایجاد کرد.

نمونه کار: برای مشاهده نمونه کارهای نقطه به CD تمرینات و پوشه mabani\noghte مراجعه کنید.

خودآزمایی

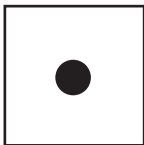
۱. نقطه در هنرهای تجسمی چیست؟
۲. منظور از نسبی بودن نقطه چیست؟
۳. برای نشان دادن سکون در کادر، نقطه باید در چه موقعیتی قرار بگیرد؟
۴. برای نشان دادن مفهوم سقوط در کادر، نقطه باید در چه موقعیتی قرار بگیرد؟

تمرین

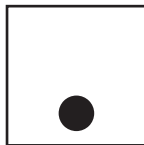
۱. با قرار دادن دو نقطه در یک کادر 10×10 تمرکز ایجاد کنید.
۲. با استفاده از تعدادی نقاط بصری در دو کادر 10×10 حرکت را نشان دهید. (نقاط به وسیله‌ی شابلون ایجاد شود.)
۳. با استفاده از تجمع و پراکندگی نقاط به وسیله‌ی روان‌نویس یا رایپد در یک کادر 10×10 تیرگی و روشنی ایجاد نمایید.
۴. با استفاده از تعدادی نقاط کوچک و بزرگ در یک کادر 10×10 روی مرکز کادر تاکید کنید.
۵. تعدادی از پوستره‌های موجود که در آن حرکت، تجمع و تفرق و تاکید وجود داشته باشد را انتخاب نموده و در کلاس به کمک هنرآموز محترم به بررسی آن‌ها بپردازید.
۶. یک عکس انتخاب کرده و با استفاده از تجمع و پراکندگی نقاط هم‌اندازه‌ای که به‌وسیله نوک رایپد یا روان‌نویس ایجاد می‌شود، تیرگی - روشنی را در آن نشان دهید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

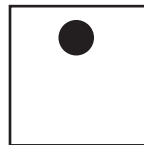
۱. کدام یک از شکل‌های زیر پرواز را نشان می‌دهد؟

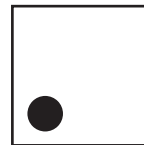
د

ج

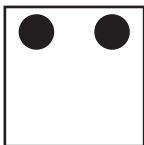

ب

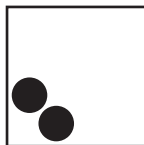

الف

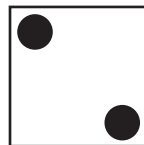
۲. در کدام یک از کادرهای زیر تمرکز بیش‌تری وجود دارد؟

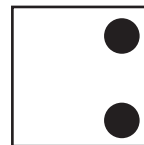
د

ج

ب

الف

۳. کدام‌یک از عوامل زیر نقش تعیین‌کننده‌ای در معنا پیدا کردن یک نقطه‌ی تجسمی دارد؟
الف) کادر
ب) سایر فرم‌های موجود در کادر
ج) اندازه‌ی نقطه
د) وجود تعادل در کادر

نقطه از دیدگاه ریاضی، عنصری است که طول و عرض و ارتفاع ندارد و فضایی را اشغال نمی‌کند ولی از دیدگاه هنرهای تجسمی عنصری بصری است که در خود انرژی ذخیره دارد و قادر است توجه هر چشمی را جلب نماید.

تصور همه‌ی ما از شکل نقطه دایره‌ای کوچک است در حالی که نقطه به سایر شکل‌های هندسی و غیرهندسی نیز ظاهر می‌شود. مانند مربع، چند ضلعی، مثلث، بیضی و یا اثر پا روی برف، اثر انگشتان بر صفحه‌ی کاغذ، پرندهای در آسمان، ستاره‌ها و...

نقطه ساده‌ترین و تجزیه‌ناپذیرترین عنصر در ارتباط بصری است و در زبان هنرهای تجسمی عنصری است کاملاً ملموس و بصری که بخشی از اثر تجسمی را تشکیل می‌دهد و دارای شکل و اندازه‌ی نسبی است.

محدوده‌ی فضا یا کادر نقش تعیین‌کننده‌ای در تشخیص دادن نقطه و معنا پیدا کردن آن دارد.

موقعیت یک نقطه در کادر، معانی متفاوتی چون سبکی، سنگینی، تمرکز، سکون، تعلیق، اوج، فرود و ... را به وجود می‌آورد. به عنوان مثال: نقطه در وسط کادر تمرکز و سکون، در بالای کادر پرواز و سبکی و در پایین کادر سنگینی و سقوط را نشان می‌دهد.